

Pohjois-Lapin
alueyhteistyön
kuntayhtymä

Federation of Northern Lapland
municipalities

Pohjois-Lapin opintolainan hyvityskokeilu

Yhtymähallituksen kokous 3/2025

WWW.POHJOIS-LAPPI.FI



Taustaa 1/2

- Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatian ja Lainsäädäntötutkimuksen tutkimusryhmän esiselvityksen perusteella Suomessa olisi voitu käynnistää alueellisen opintolainahyvityksen kokeilu 1/2022
- Kokeilu on ainoa tapa saada selville alueellisen opintolainahyvityksen teho ja ohjausvaikutus, sillä etukäteen ei tiedetä opintolainahyvitysten vaikutuksia lopullisiin muuttopäätöksiin
- Kokeilulle ei ole sellaisia lainsäädännöllisiä esteitä, jotka kokonaan estäisivät alueellista opintolainahyvitystä koskevan kokeilun toimeenpanon.
- Tutkimuksen suosituksia kokeilun toteuttamisalueelle:
 - osaavan työvoiman saanti on vaikeaa
 - kokeilualueen tulisi olla selvärajainen ja yhtenäinen
 - korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden alhainen määrä
 - riittävä työvoimapotentiaali
 - vähenevä ja ikääntyvä väestö
 - alueen heikko saavutettavuus.

Taustaa 2/2

- Osaavan työvoiman saatavuuden edistämiseksi ja pitovoiman lisäämiseksi otetaan käyttöön kannuste, joilla turvataan harvaan asuttujen alueiden osaavan työvoiman saatavuutta.
- Samalla helpotetaan muualla Suomessa vastavalmistuneiden työllisyystilannetta.
- Erityisesti nykyisessä tilanteessa Suomen rajaseudut ja pohjoiset alueet tulee pitää asuttuna ja turvata mm. kuntien peruspalveluihin ja elinkeinoelämän tarpeisiin koulutettua ja motivoitunutta työvoimaa.
- Kuntien lakisääteisten tehtävien turvaaminen ja elinkeinoelämän kehittäminen ovat vahvojen kuntien kivijalkoja.
- On edistettävä paluumuuttoa, madallettava kynnystä asettua uuteen ympäristöön ja mahdollistettava työuran alussa tai ammatinvaihtajien kohdalla asettumista uuteen ympäristöön ja yhteiskuntaan sijoittumista.

Opintolainahyvityksen kyselytutkimuksen tulokset

- Kyselyyn vastasi 3 269 opiskelijaa Itä-Suomen ja Turun yliopistoista sekä 485 opiskelijaa Karelia- ja Savonia-ammattikorkeakouluista sekä Turun ammattikorkeakoulusta.
- Yliopisto-opiskelijoista 50 % ja ammattikorkeakouluopiskelijoista 63 % oli kiinnostunut muuttamaan harvaan asutulle alueille.
- Alueista opiskelijoita kiinnosti erityisesti Lappi. Noin kaksi kolmasosaa yliopisto-opiskelijoista ja ammattikorkeakouluopiskelijoista kolme neljästä arvioi, että he olisivat valmiita muuttamaan harvaan asutulle alueelle, jos opintolainahyvitys olisi vuosittain 2 600 euroa.
- Työvoimapula-aloista hyvitys kiinnosti kyselyn perusteella eniten yliopistojen varhaiskasvatuksen, psykologian ja erityisopettajakoulutuksen opiskelijoita.
- Harvaan asutulle maaseudulle vetäviä tekijöitä mielenkiintoisen ja koulutusta vastaavan työn lisäksi ovat muun muassa luonnonläheinen elämä ja rauhallinen asuinympäristö sekä edulliset asumiskustannukset.
- Alueellisen opintolainahyvityskokeilun esiselvitys <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4460-3>

Pohjois-Lapin seutukunta

- Utsjoki, Inari, Sodankylä
- Harvaan asuttua pohjoista rajaseutualuetta
- Saamelaisten kotiseutu, kaksikielinen seutukunta
- Saamenkielisten peruspalveluiden turvaaminen, perusoikeus
- Elinvoimaiset ja kehittyvät matkailu- ja kaivosvetoiset kunnat

Miksi?

- Lapin kohtaanto-ongelma eli työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa
- Ammatillinen ja alueellinen liikkuvuus on vähäistä
- Lapin työikäinen väestö ei tule riittämään työvoimatarpeisiin
- Toimintaympäristö on muuttunut myös työllisyyttä edistävien keinojen osalta viime vuosina (esim. aikuiskoulutustuen lakkauttaminen 2024)
- Riskitön hanke harvaan asutuille alueille, joissa työvoimapula
- Ikääntyminen ja alueelta poismuutto väestörakenteen haasteita
- Sosiaalinen kehitys pohjoisessa on tärkeä alueellinen tavoite

Työvoiman tarve

- Hyvinvointialue ei löydä ammattilaisia, myös peruspalveluissa on haasteita löytää työvoimaa
- Erityisesti saamenkielisten ammattilaisten ja asiantuntijoiden rekrytointivaikeuksia
- Kunnat tarvitsevat työntekijöitä
- Metsäpuoli tarvitsee myös tekijöitä
- Kaivosteollisuuden osaajista on puutetta
- Matkailu- ja palvelupuolen esihenkilöpuute

Tavoitteet 1/2

- Vahvistaa alueiden ja yritysten rekrytointipohjaa
- Vahvistetaan edellytyksiä ja kannustetaan kouluttautumiseen sekä osaamisen kehittämiseen alueen asukkaiden ja nuorten keskuudessa
- Saamenkieliset palveluiden turvaaminen
- Tuetaan edellytyksiä paluumuuttoon ja alueelle asettautumiseen
- Toteuttaa Pohjoisen ohjelman tavoitteita
- Vaikutusten arviointi: hankkeen ohjausryhmä seuraa vaikutuksia ja arvioi sitä hankkeen edetessä

Pohjois-Lapin
alueyhteistyön
kuntayhtymä



Tavoitteet 2/2

- Uusia veronmaksajia Pohjois-Lappiin
- Tuetaan ja vahvistetaan
 1. kuntien ja Pohjois-Lapin seutukunnan elinvoimaisuutta
 2. osaavan työvoiman saatavuutta
 3. ammatillista ja alueellista liikkuvuutta
 - Vastavalmistuneet, joille ei esim. muualla Suomessa ole töitä
- Kunnat haluavat selvittää, voidaanko toimenpiteellä ja kokeilulla vaikuttaa työvoiman liikkuvuuteen ja siten tukea alueen elinvoimaisuutta.

Miten?

- Toteutetaan Pohjois-Lapin alueellinen **määräaikainen** kolmen vuoden opintolainan hyvityskokeilu vuosina 2026-28
 - Kokeilusäännöksille tulee asettaa voimassaolorajoitus siten, että ne ovat voimassa vain kokeiluun tarvittavan lyhyen ajan. Toisaalta on katsottu, ettei kokeilun toteuttamisaikaa saa asettaa niin lyhyeksi, ettei kokeilun avulla kyetä tosiasiassa saavuttamaan riittäviä tuloksia.
- Hyödynnetään aiemmin tehtyjä esiselvityksiä ja lakialoitetta opintolainahyvityksen kokeilusta eduskunnalle (LA 22/2023)
- Kokeilun toimeenpanosta ja alueellisen opintolainahyvityksen myöntämisestä ja maksamisesta vastaavat Pohjois-Lapin kunnat kukin omalle alueelle työllistyvistä ja opintolainahyvitykseen oikeutetusta henkilöstä.

Opintolainahyvityksen määrä ja muut ehdot 1/2

- **Maksun määrä €/vuosi ja kesto 3 vuotta**

- 1. erä 2 600 €, jonka jälkeen 1 600 € (täysimääräinen hyvitys/hakija on 5 800 €)
 - Ensimmäinen erä suurempana puoltaa päätöksen tekoa ja sitoutumista alueelle
- Kuitenkin enintään 60 % opintolainansaajan alueelliseen opintolainahyvitykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamislukukauden viimeisen päivän lainamäärästä
- Lainan korot ja muut lainanhoitokulut eivät kuulu kunnan maksaman opintolainahyvityksen piiriin

- **Maksuun oikeutetut**

- Kaikki henkilöt, joilla on opintolainaa, asuvat ja työllistyvät Inarin, Utsjoen tai Sodankylän kuntaan ovat oikeutettuja opintolainahyvitykseen ja täyttävät kuntien asettamat muut ehdot?
 - Aiemmissa valmistumisvuosi tai -vuodet ovat olleet määritelty ja kohderyhmänä ns. vastavalmistuneet

- **Maksaminen**

- Maksu suoritetaan suoraan opintolainahyvitykseen oikeutetulle henkilölle
- Maksu on saajalleen veronalaista tuloa

Opintolainahyvityksen määrä ja muut ehdot 2/2

- **Kenelle**

- Henkilöille, joilla on opintolainaa
- Ovat asuneet (ja olleet kirjoilla) vähintään 12 kk kokeilualueen kunnassa
- Työnteoksi lasketaan vähintään 50 % kokoaikatyöstä (vähintään 32 tunnin viikkotyöaika) edellisten 12 kk aikana
- **Muita ehtoja?**

- **Maksun keskeyttäminen**

- Poismuutto, työsuhteen purkautuminen, muu syy?
- Vuosittain jälkikäteen todentaminen ja maksaminen
- **Takaisinperintä?**

- Alueellinen opintolainahyvitys ei vaikuttaisi opintotukilain mukaisen nykyisen opintolainahyvityksen saamiseen, kuuluu ns. todettaviin asioihin

Kokeilua koskevat yksityiskohdat

- Korkeakoulun (yliopisto/AMK) ja ammattitutkinnon suorittaneille suunnattu kannustin
- Tuetaan myös uudelleen kouluttautumista
- Etätyö (Norjan mallin mukainen käytäntö)
 - Opintolainahyvityksen saajan tulee asua ja olla kirjoilla kokeilualueen kunnassa, mutta hän voi työskennellä myös kokeilualueen ulkopuolella.
 - Etätyö harvaan asutulla alueella tai ulospendelöinti harvaan asutulta alueelta kokeilualueen kunnista kuuluisivat siis hyvityksen piiriin.
- Työnantajan sijaintikunta ei määrittele maksuun oikeutusta; työntekijän sijaintikunta on merkityksellinen



- 1. Kokeilun aikana selviää mitä muita haasteita asiaan liittyy.**
- 2. Saadaan käytännön kokemuksia eri tilanteista raportoinnin tueksi ja jatkokehitettäväksi valtionhallinnon suuntaan.**
3. Kerätään tietoa motiiveista ja tekijöistä, jotka vaikuttavat kokeilun onnistumiseen ja vetovoimaisuuteen
4. Saadaan tietoa pidemmän aikavälin toteuttamisedellytyksistä

Kokeilu on linjassa alueellisten strategioiden ja mm. Lappi-sopimuksen kanssa

- <https://www.ely-keskus.fi/osaavan-ty%C3%B6voiman-saatavuuden-toimenpidesuunnitelma>

Raportointi ja seuranta

- Raportointivastuu
 - Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä ja jäsenkunnat
- Tiedottaminen: Kuntaliitto, kunnat ja työllisyysalue, OKM, Lapin liitto, Elinvoimakeskus, Lapin kansanedustajat, media, alan lehdet
- Kokeilun aluetaloudellisten vaikutusten seuranta
 - Lapin liitto
- Vaikutusten seuranta
 - Kokeilun osallistuvien lukumäärä
 - Muut vaikutukset kerätään erillisillä kyselyillä
- Hankkeelle muodostetaan ohjausryhmä
 - Edustajat työllisyysalueelta, elinvoimasta, Kuntaliitosta ja jäsenkuntien edustajat
- Uutta ideointia ja sparrausta esim. Valo-Valmennus ry:n kautta <https://valo-valmennus.fi/>

Huomioita

- Tällä hetkellä vain perusoikeusjärjestelmän kannalta merkittävässä tapauksissa perustuslakivaliokunta antaa arvion kokeilulain hyväksyttävyydestä.
- Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että perustuslakivaliokunnan tulisi lähtökohtaisesti arvioida kaikki kokeilulait (Rautiainen 2019).
- Mikäli kokeilulle on osoitettavissa hyväksyttävä tavoite, on jonkinasteiseen erilaisuuteen johtavaa kokeilulainsäädäntöä pidetty sinänsä hyväksyttävänä yhdenvertaisuuden ja siitä poikkeamisen kannalta.

Huomioita

- Esimerkiksi lausunnossaan PeVL 42/2021 vp. perustuslakivaliokunta katsoi, että rekrytointitukikokeilulla oli hyväksyttävä tavoite, kun kokeilulla oli yhteys perustuslain 18 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle osoitettuun velvollisuuteen edistää työllisyyttä.
- Harvaan asuttujen alueiden opintolainahyvityskokeilulla on myös yhteys perustuslain 19 §:n 3 momentissa⁷³ julkiselle vallalle asetettuun velvollisuuteen turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä.